

„BUDOU MLUVIT V NOVÝCH JAZYCÍCH“

Hans-Werner Schroeder

Slova tohoto nadpisu pocházejí z velikonočního Markova evangelia. Kristus je dává svým učedníkům na cestu jako proroctví budoucnosti. Mluví o obnovující síle, která vychází ze zmrtvýchvstání. „Budou mluvit v nových jazycích“ (Mk 16). Co tím může být míněno? A jak to souvisí s vývojem, kterým je dnes zasažena řeč a géniové jazyků?

Tato otázka odkazuje v zásadě do daleké budoucnosti. A přece již dnes závisí neskutečně mnoho na tom, zda se podaří otevřít nové prameny řeči, prameny obnovy a znovuoživení. Neboť v určitém smyslu lze říci: Osud řeči je jako osud člověka. Tak jako umírá, pustne a upadá řeč, tak umírá, pustne a upadá lidské nitro. Naši řeči můžeme již v malém dítěti probudit duši pro ducha, nebo ji otupit. Jedině skrze řeč se může kultura národa rozvíjet. Básník Ezra Pound jednou pronesl pozoruhodná slova o významu řeči:

„Tak jako je řeč nejmocnějším nástrojem podvodu, je to zase jen řeč, která dokáže smyčky klamu rozmotat a rozetnout. Sloužila k tomu, aby skrývala smysl, aby smysl zamlžovala a dala tak základ dokonalému peklu uplynulého století. Proti tomu ovšem *pomůže* jedině péče o řeč a o věrný popis jejím prostřednictvím. Ale pokud to lidé příliš dlouho nechají jen tak být, budou jejich děti a děti jejich dětí kráčet o žebrácké holi.“ (Dáte Line, Make it New)

Nejhlubší význam slova pro člověka a svět ale uvidíme, pokud zaměříme svou pozornost na tvůrčí princip božství chápaný jako *logos*, to znamená duchem naplněné, tvůrčí *slovo*. Tím je současně naznačen směr, kterým se musíme dívat, pokud se nám má otevřít budoucnost řeči.

Jak mohou dnes v řeči povstat nové tvůrčí síly? Než o tom budeme mluvit, bude vhodné uvést jeden osobní zážitek:

Při mém prvním setkání s Obcí křesťanů mě zaujalo, jak odlišně se tam mluvilo v porovnání s tím, na co jsem byl do tehdy zvyklý ze školy nebo z kulturního a náboženského života. V tom zážitku nešlo přitom ani tolik o obsah, ale mnohem víc o znění řeči, její živost. - Podobný zážitek, ale z opačné strany, může mít dnes člověk často při poslechu rozhlasu, reportáží, parlamentních debat, stranických projevů atd. Člověk je zděšen jazykem, kterým se mluví; ale opět ne kvůli obsahu, mnohem spíše kvůli prázdnému, bezvýznamnému zvuku, který tu k člověku zaznívá.

Na obou zážitcích je zřejmý základní problém: Řeč dnes odumřela, ale má ještě budoucnost, když bude nově naplněna duchovními obsahy. Jen tím může získat novou sílu, novou živost. Ty ji naplní tam, kde se usiluje o to, naplnit její smysl, její myšlenky životní plností duchovního světa. Tam, kde se jen nehovoří o Kristu, Bohu, duchu, duši a posmrtném životě, ale kde mluvčí prožívá duchu přiměřenou, živoucí představu obsahu své řeči. Pak může k posluchači přicházet také něco, co chce společně s vlnami řeči vstoupit do jeho srdce.

Přesně opačný zážitek - osvětlující stejnou skutečnost z druhé strany - vzniká, když se slovo nejen vyprázdní od svého duchovního obsahu, ale dokonce se postaví do služeb nepravdy.

Děje se tak vždy, když mluvčí musí mluvit proti svému hlubšímu přesvědčení. Člověka zamrazí z duševně pustého znění řeči, které má na straně posluchače duševně ubíjející charakter. Člověkem může otrást také iluzionistická intonace, kterou řeč získává, když třeba v reklamním šotu mluvčí vychvaluje nějakou věc, ale přitom je dalek toho, aby to, co říká, mínil vážně.

Dokud byli géniové jazyka v jazyce bezprostředně činní, potud byl mluvčí sám nesen mluvenou řečí. Řeč byla naplněna duchovní substancí, takže udržet ji živě působivou nevyžadovalo žádnou zvláštní námahu. Dnes řeč umírá, protože mezitím došlo k již zmíněnému vývoji. Od té chvíle je na vlastním snažení lidí, aby do ní vložili sílu a substancí, kterou pro svůj život potřebuje.

To se ale může stát jen tehdy, pokud budou lidé sami hledat nové spojení s duchovním světem. Jen když bude moci být probuzeno nové vědění o podstatě duchovna, které povede k životu s duchem. Pak bude možné, aby se archandělé jazyka, géniové, znovu ponorili do jazyka a pronikli ho novým duchovním životem. Ještě o krok hlouběji do tajemství řeči nás může přivést jedna prúpověď Rudolfa Steinera:

„V současném věku Země
potřebuje člověk poznovu
duchový obsah pro slova své mluvy,
neboť duše a duch podrží z mluvy
pro dobu spánku, kdy dlí mimo tělo,
ze slov jen to, co poukazuje k duchu.
Neboť je třeba, aby lidé ve spánku
dospěli až k dorozumění s archanděly.
Ti však přijímají ze slov
jen jejich duchový,
ne jejich hmotný obsah.
Chybí-li člověku toto dorozumění,
trpí tím újmu celá jeho bytost.“

přeložil Jan Dostal

Zde je naznačena niterná a skrytá spojitost mezi archanděly (arch- angeloi) a lidskou řečí. V jedné z předchozích kapitol jsme vylíčili, že setkání člověka s jeho vlastním *andělem* během noci závisí na tom, zda během dne chová v duši duchovní myšlenky nebo ne. Nyní vidíme, že na způsobu řeči závisí jedno ještě vyšší setkání, jak Rudolf Steiner říká, „dorozumění“ v duchovním světě - dorozumění s *archanděly*. A tak jako setkání s andělem dává lidem síly osudu, setkání s archandělem je naplňuje duševními a duchovními silami. Když Ezra Pound mluví o „žebrácké holi“, ke které při zpustnutí řeči odsuzujeme „naše děti a děti našich dětí“, nemyslí ani tak fyzickou chudobu, jako spíše ochuzení duše, která nemůže najít žádný skutečný obsah, žádné naplnění a zakrňuje pak při životě beze smyslu.

Podaří-li se ale v člověku zažehnout něco z duchovního života a smyslu, ať už tím, že slyší slova, která mají živý duchovní obsah, nebo je sám říká (vzpomeňme zde na modlitbu), ponese si tuto duchovní sílu

v noci vzhůru do sféry ducha jazyka svého národa a dojde tak niterného „dorozumění“, které může příštího rána prožít v duši jako posilu a obohacení.

Neměli bychom si toto niterné jemné pouto k duchu jazyka, které zde vzniká, představovat jako jednostranné. Jakoby bylo jen archandělem něco předáváno *člověku*. Neboť se určitě odehrává i opačný proces: Člověkem je *archandělu* přinášeno vstříc něco, co může přijmout a proměnit. Kdo dnes v jakékoliv řeči zápasí o výraz ducha - a to nutně vyžaduje zápas -, ten v sobě musí probouzet síly, které archandělé mohou přijmout a které jsou pro ně posilou. Díky nim mohou opět inspirující působit na lidi. Neboť právě to je podstatou „dorozumění“, že mezi bytostmi nastane oboustranný vztah. Takový vztah vzniká u lidí, kteří spolu s archanděly bojují za oživení, oduševnění a produchovnění jazyka.

To je dnes potřebné ve všech oblastech, ale v první řadě všude tam, kde je řeč hlavním prostředkem působení: v uměních založených na řeči (divadlo atd.), v pedagogice a v náboženském životě. Z těchto oblastí by měla do celého veřejného i soukromého života proudit nová jazyková kultura.

Nesmírný význam má již to, *jak* učitel mluví s dětmi. Řeč učitele se projevuje až po ty nejjemnější procesy utváření tělesnosti, konstituce, především ale v kultivaci dětské duše. Tím není míněn *obsah*, který samozřejmě musí odpovídat jednotlivým předmětům, ani se tím nemyslí sentimentální nebo jímavý tón hlasu. Jde o znění, o vnitřní živost a sílu řeči, jež vznikají u člověka, který s vážností usiluje o život s duchovními skutečnostmi.

I v této souvislosti je třeba poukázat na význam, který má pro dnešního člověka prožívání kultu a kultické řeči. Je-li pravdou, že kult vnáší do pozemského světa božské působení, musí tím být prostoupena především řeč, slova kultu. Už její forma musí odpovídat duchovním zákonům, nemůže být libovolná. Musí mít „mantrický“, tzn. duchově mocný charakter, aniž by přitom zevně působila nějak násilně.

Taková řeč pak klade obzvláštní požadavky na toho, kdo ji pronáší. Při zacházení s kultickým slovem je třeba neustálé živé úsilí, aby neztuhlo a nestalo se jen prázdnou slupkou. Díky tomu úsilí se ale může uskutečnit něco, co již známe z Izajášova vidění: Oheň z nebeského oltáře zasáhne až dolů k člověku a ten se může stát opět skutečným nositelem duchovního slova - to je jedna z nejlhubších zkušeností naší současnosti.

To, že tato možnost pro moderní jazyky je tu díky založení nového kultu, má neopominutelný význam. V první řadě to má význam pro duchy jazyka, do jejichž sféry kult zaznívá a kteří na něm zažívají, že Kristův Logos září svým působením i do jejich oblasti a zasazuje tam nové klíčky. Nemenší význam to má pro lidské duše, které získávají podíl na duchovních obsazích slov a tím mohou v nočním prožívání znovu dosáhnout do sféry archandělů, dokonce dospět „až k dorozumění s archanděly“.

V provádění kultu a svátostí může být prožito něco ze staré a přece nové plnosti a niternosti, kterou génius jazyka kdysi dodával lidským slovům a která dnes, proměněná skrze Krista, může být opět zažívána a může v budoucnu stále silněji a mocněji působit.